

'Holland': beeld of werkelijkheid?

Het Zuiderzeemuseum vestigt in 2001, zowel met de tijdelijke als met de vaste presentaties, de aandacht op het jaarthema "Holland': beeld of werkelijkheid?" In het binnenmuseum is er onder meer een tentoonstelling over de Amerikaanse Hollandgekte in de periode 1880-1920. In de twee kabinetten kan de bezoeker zien dat kunstenaars het niet altijd zo nauw nemen met de werkelijkheid. In het buitenmuseum is er aandacht voor de gecreëerde werkelijkheid die de verzameling panden op het terrein vormt.

Aan het eind van de 19de eeuw en de eerste decennia van de vorige eeuw krijgen Amerikanen een groeiende belangstelling voor Nederland. Uitingen daarvan zijn de aankoop van Nederlandse schilderij kunst uit de 17de eeuw en van werken uit de Haagse School of het verzamelen van schilderijen van Amerikaanse kunstenaars, die in Nederland werkzaam zijn. Ook de belangstelling voor reizen naar Nederland neemt toe. Er verschijnen toeristische gidsen en reisverslagen over Nederland. Architecten vinden in Nederlandse gebouwen een voorbeeld. Klederdracht gaat de Amerikaanse mode beïnvloeden. Kinderboeken met Nederlandse onderwerpen worden populair. Nederlandse (en Amerikaanse) bedrijven benutten op de Amerikaanse markt een Holland-imago om hun producten te verkopen.

Burgerlijke deugden

Deze grote belangstelling is recent onderzocht en daarbij aangeduid als de 'Hollandgekte'. Een verklaring voor het

fenomeen wordt gevonden in het multiculturele karakter van de Amerikaanse samenleving in die periode van immigratie uit nieuwe gebieden. De reeds gevestigde Amerikanen associeerden in die opvatting hun identiteit met Nederland en meer in het bijzonder met de historie van de Republiek. Dit was vooral het geval waar het de staatsvorm en burgerlijke deugden en de wereldhandelspositie ervan in de 17de en 18de eeuw betrof. Een associatie met Engeland of Frankrijk vermeden zij om verschillende redenen. In de Onafhankelijkheidsoorlog hadden ze immers tegen Engeland gestreden en met Frankrijk waren ze door het Mexicaanse conflict evenmin bevriend.

Trefpunt van culturen

Een expositie over de 'Hollandgekte' past daarmee in het raamwerk van de door de staatssecretaris van Cultuur gepropageerde functie van musea in de multiculturele samenleving en in ons museumbeleid 'Trefpunt van culturen'.

Het is een (buitenlands) voorbeeld van teruggrijpen op een (vermeend) verleden, mede als reactie op nieuwe culturele invloeden. De vraag of de 'Hollandgekte' ook of vooral een 'Zuiderzeegekte' was, verdient een antwoord. In sterke mate was dat het geval, ofschoon de belangstelling van de Amerikaanse toerist en van schilders zich ook richtte op andere dan Zuiderzeeplaatsen. In de afgelopen eeuw zijn 'Holland-imago' en 'Zuiderzee-imago' in bepaalde opzichten echter verwant of zelfs inwisselbaar geworden. Het in 1993 door het Zuiderzeemuseum gepubliceerde boekje 'Typisch Hollands' geeft daarvan voorbeelden.

Nationale identiteit

Er bestaan antropologische studies over de invloed van kunstenaars,

reizigers en het toerisme op 'traditionele culturen', zoals van Bali in Indonesië en van de Masaï in Kenia. Zij behandelen de mate van aanpassing van de bevolking aan de wensen van het toerisme en aan de inkomstenbron die het betekent, bijvoorbeeld op het terrein van kleding en sieraden, dansen en gebruiken.

Wie de historie van het Zuiderzeegebied in de laatste honderd jaar beziet vanuit een dergelijk perspectief, zou het Zuiderzeemuseum kunnen opvatten als onze eigen variant van de 'Hollandgekte', met meerdere dimensies rond identiteit en een 'invented culture'. Ook andere openluchtmusea of wereldtentoonstellingen hebben in het verleden het proces van natievorming en de ontwikkeling van een (al dan niet vermeende) nationale identiteit beïnvloed. In enkele voormalige

Oostbloklanden spelen deze musea zo'n rol ook nu nog welbewust.

Beeldvorming en werkelijkheid

Het bovenstaande is één van de achtergronden van het jaarthema 2001, waarin de bezoeker in aanraking komt met vragen over 'beeldvorming en werkelijkheid', mede in relatie tot culturele diversiteit. De tweede achtergrond is de vraag of musea in staat zijn een (historische) 'werkelijkheid' te presenteren, dan wel of hun vaak impliciete uitgangspunten en presentatie-technische beperkingen dat zelfs uitsluiten. De presentaties in het buitenmuseum stellen dit facet ter discussie. Dan komt men haast vanzelf bij de bezoeker uit: in hoeverre beperkt de - gelukkig steeds vaker ter discussie gestelde - onbekendheid met het verleden de mogelijkheid om

anders dan in stereotypen te denken? En op welke manier kunnen historische musea juist aan de benodigde kennis en de interpretatie van het verleden bijdragen.

Of: in hoeverre biedt dit jaarthema de bezoeker de mogelijkheid om 'beeld en werkelijkheid' in onze multi-etnische en multiculturele samenleving te onderscheiden en daarmee aan het eigen bestaan zin te geven.

Die vragen zullen we ons zeker aan het eind van het komend seizoen nog eens stellen.

Robert Zijp

